

MAALU LASSILA

ELÄMÄN VAIHTEESSA

AJ:n.

Elämän vaihteessa

Maiju Lassila

Maiju Lassilan 'Elämän vaihteessa' on Projektin Lönnrotin julkaisu n:o 1005. E-kirja on public domainissa sekä EU:ssa että sen ulkopuolella, joten emme aseta mitään rajoituksia kirjan vapaan käytön ja levityksen suhteen.

Tämän e-kirjan pohjana olevan tekstitiedoston ovat tuottaneet Jari Koi-visto ja Projektin Lönnrot.

Kansikuvan lähde: Doria.

ELÄMÄN VAIHTEESSA

Kertomus

Kirj.

Maiju Lassila [Algoth Untola]

Arvi A. Karisto, Hämeenlinna, 1912.

Sisällys

I	4
II	10
III	17
IV	24
V	31

I

Juko Pynninen, tämän kirjan noin kolmivuotias sankari, oli äitinsä lemmikkipoika. Siksi olikin hän saanut jo kaksivuotiaana hylätä mekon ja pukeutua miesten tavoin housuihin ja alkaa opetella miesväen tietoisia eleitä.

Ja äiti puolestaan oli häneen kiintynyt niin, että ei ollut raaskinut vieroittaa häntä rinnasta, vaikka tämä kolmivuotias kansalainen oli jo ulkonaisilta eleiltänsä usein täysmies. Ainoastaan mairittelemalla oli se häntä houkutellut tottelemaan sen verran, kuin oli aivan välttämätöntä, kuten joskus pesemään silmänsä, tai syömään itsensä kylläiseksi. Ei siis ihme jos Jukosta olikin kehittynyt tanakka miehen alku, jolla oli miltei kaikissa asioissa oma pää ja itsenäiset ajatukset ja joka osasi jo itse valvoa oikeuksiansa.

Varsinkin rinnasta vieroittaminen oli äidille ollut vaikea tehtävä. Joskus oli hän sitä yrittänyt, mutta silloin oli Juko aina nostanut semmoisen itkun ja porun, että äidin oli tullut sääli. Hyvitellen ja sovitellen oli hän silloin aina alistunut ja voitokkaana, hieman vihasena, miehekkäästi puhahdeilen oli poika silloin aina työntänyt pörröisen päänsä äidin rintaa vasten ja vedellyt lihavilla huulillansa maitoa täysin, voitokkain siemauksin.

Hänellä oli Kepu-niminen veli, joka oli jo vuotta vanhempi kuin hän. Aluksi oli se ollut äidin hemmotteluiden johdosta hänelle mustasukkainen ja kostonhimo, kun vain äidin silmä ei sitä nähnyt: joskus oli nipistänyt, joskus souvattanut niin rajusti että pullea poika oli pyörinyt kätkeyssä sen laidasta laitaan, kuin puolikko laivassa myrskysäällä, ruvennut parkumaan ja siten kutsunut äidin apuun. Mutta vähitellen oli Kepukin viisastunut, huomannut että tuollaisesta Jukon hemmotteluista oli hyötyä hänellekin, jos kohta ei välittömästi: Äidin päivät näet menivät

noissa hemmotteluissa niin tarkkaan, että sillä ei ollut aikaa pitää häntä kurissa, joten siis hänkin sai rauhassa kehittää luontaisia taipumuksiansa. Sattuipa joskus vielä niinkin, että hän koetti kiinnittää äidin mielen ja rakkauden yksinomaan sen lemmikkipoikaan Jukoon. Kerrankin, kun hän oli särkenyt kahvikupin, pisti hän Jukoa terävällä tikulla, toivossa että se rupeaisi siitä huutamaan ja siten kiinnittäisi äidin ajatukset rauhottelupuuhiin. Eikä hän tullutkaan siinä väärin laskeneeksi.

Niin olivat veljekset siis saaneet kehittyä vapaasti, kuten luonnon ihmisen tuleekin. Ainoastaan ympäristön yhteinen vaikutus oli jossain määrin vaikuttanut heihin kasvattavasti ja tavallaan siis ehkäissyt aivan vapaata kehitystä. Niinpä oli heihin jo pienestä pitäen imeytyneet miesten miehekkäät eleet, joita he olivat alati nähneet ja niiden sangen koristelemattomat, usein aivan voimakkaat puheenparret ja erikoissanat. Ne olivat imeytyneet heihin niin, että tuntuivat heistä aivan luonnollisilta ja siten oli varsinkin Jukosta kehittynyt kansalainen, jolla nuoresta iästänsä huolimatta oli jo kaikki aikamiehen eleet ja puhetavat. Varsinkin tämä nuorempi veli, Juko Pynninen, oli osottanut niiden oppimisessa suurta lahjakkuutta ja synnynnäistä taipumusta: pönäkkänä, kädet housuntaskuissa, viisaan ja miehekkään näköisenä seisoksi tämä tanakka pojannaskali usein ja tarkasteli ihmisten puuhia ja pani mieleensä miesten eleitä ja puhetapoja.

* * *

Mutta ryhdymme nyt asiaa käsittelemään, tarkastamaan miestä, joka oli suuri jo pienenä.

Vihdoinkin oli äiti pakotettu vierottamaan rakkaimman poikansa rinnasta, niin raskas kuin se askel hänelle olikin. Vanhan tavan mukaan oli hän salaa voitanut rinnanpäätänsä tervalla, johon oli omituista makua antamaan sekoitettu maliheinää. Jukoa tuo outo maku oli heti tympäissyt ja hän oli alkanut kartella koko imemistä, ja niin seisoi nyt pikku mies tärkeässä elämän vaihteessa. Äiti taas, ettei nuoressa miehessä heräisi epäluulo ja petos siten paljastuisi, aivan kehotteli lastansa:

”Juko!... Eikö se Juko-lapsi tule nyt imemään?... Ju-uuko!” leikitteli hän kerrankin semmoisen kehotuksen lopussa pitkään, äidin omituisella mairittelevalla tavalla.

Mutta nyt yritti Juko sittekin vielä kerran. Seisaaltansa käsin kurotti hän huulensa päästäksensä herkulliseen ravintoon käsiksi. Äiti, joka istui penkillä, kumartautui, että lapsi paremmin ylettyisi, silitteli sen pörröistä päätä ja hyvitteli surkuttelevalla äänellä:

”Juko-rukka!... Se on äidin poika, se Juko!... Onko se Juko äidin poika?” koetti hän viekkaasti mairitella.

Mutta Juko hylkäsikin äkkiä koko rinnan, ja nyt kuvastui hänessä koko ympäristö, etenkin sen mies: Hän näet seisoj taas hajareisin, kädet housuntaskussa, kuin jotain miettien, syläistä töpäytti sitte tietoisesti ja lausui maidosta:

”Voi taatana kun te on pahaa!”

”Mikä te on pahaa?” leikitteli äiti kiirehtien, hellästi matkimalla, ja ryhtyen pyyhkimään Jukon suuta esiliinallansa, jatkoi kuin anoen:

”Annahan kun äiti pyyhkii lapsensa suun!... No Juko!”

”Et taa!” kivahti silloin jo Juko, jota äskeinen vastoinikäminen rupesi jo harmittamaan.

”No ... no Juko?” yritti vielä äiti taivutella, mutta poika siitä jo suuttui, riistäytyi pois käsistä ja toisti jo aivan ärjäsemällä:

”Ei taa!”

Äiti jättikin hänet rauhaan. Juko oli alussa ikään kuin välinpitämätön ja pyyhki hihalla suunsa. Mutta sitte alkoi hän tuntea ikäänkuin nälkää ja ehkä juuri sen johdosta ajatella asiaa, ei tosin erittäin syvästi, mutta sen verran, että alkoi vaistomaisesti suuttua jollekin yleensä. Viis hän välitti siitäkään, mille hän suuttui. Hän vain alkoi umpimähkään juonitella, ensin ikäänkuin varovasti, tai kuin alkuun päästäksensä. Hän alkoi puoli-itkien ikäänkuin itsekseen väyvättää:

”Väy ... väy ... väy ... väy!”

”Vauvako se on Juko pojalla?... Vauvako?” koki äiti sotkea asiaa leikillä. Juko katsahtaa muljautti häneen ja lakkasi väyväyttämästä, odottaen, että äiti vieläkin leikittelisi, jolloin hän saisi oikein suuttua.

Mutta äiti ei sattunutkaan jatkamaan hemmottelevaa leikin laskuansa. Hetken odotti vielä Juko, ja kun ei mitään tullut, meni hän äitinsä luo sitä ärsyttämään. Kieltäüksensä muka sitä enää leikittelemästä ja matkimasta ”väy ... väy”, hän löi äitiä polveen ja tiuskaisi:

”Et taa matkia?”

”Eikö äiti saa Joko-poikaansa matkia?” pani äiti asian leikiksi ja silloin voi jo Joko ruveta täysissä tosissaan juonittelemaan ja itkemään:

”Väy ... väy ... väy ... väy!”

* * *

Tätä menoa oli jo kestänyt kotvanen. Äiti pani parastansa, mutta Joko siitä vain yltyi, odottaen lisälöhdutusta. Vihdoin heitti äiti hänet rauhaan. Hyvän tovin juonitteli poika yksinänsä. Huomattuaan että äiti oli hänet nyt jättänyt rauhassa juonittelemaan, suuttui hän, tuli katkeramieliseksi ja huusi jo parkumalla.

Mutta nyt kohtasi häntä se onnettomuus, että äidin täytyi lähteä joksikin aikaa pois huoneesta. Se häntä suututti, sillä hän ei viitsinyt itkeä ja juonitella, kun ei ollut ketään sitä kuulemassa. Kun siis äiti viipyi, lakkasikin hän itkemästä ja kuivaili pikkurystyillään silmiänsä, samalla nikahdellen ja vihoitellen.

Mutta kohta palasi äiti. Joko odotti, toivoi äidin alkavan häntä hemmoitella. Mutta ei. Äiti puuhaili keittohommissa. Vielä hän odotti. Taasin turhaan. Silloin, herättääksensä äidin huomiota, hän ärjäsi äkkiä:

”Enkä huoli tittii!”

”Eikö se Joko-lapsi huoli enää äidin tissiä!” oli leikkisä äiti ihmettelvinään ja lisäsi asian oikeaa laatua sotkeaksensa:

”Huoli nyt, hyvä Joko!... Huolithan?”

”Enkä huoli!” puistaisi suuttunut mies kyynäspäitänsä.

”No voi, voi sitä Jukoa!... Pitää nyt lapsen huolia!” leikitteli äiti edelleen. Nyt poika jo ärjäsi.

”Enkä huoli!... Elä tiinä kiutaa!”

Ja suuttuneena siitä että häntä muka kiusattiin imemään, alkoi hän nyt itkeä aivan onnettomaksi tekeytyen. Viimein suututti se viereisessä huoneessa nukkuvaa isää. Se tuli ja sanoi äidille ovelta:

”Etkö sinä nyt saa tuon penikan suuta tukkeutumaan!”

Äiti joutui tavallaan ristituleen. Hän koetti nyt rauhotella hellästi:

”Elä itke, lapsi-kulta ... tahi isä suuttuu...”

”Tuuttukoon!” tyrkkäsi Joko kyynäspäillänsä, salaten siten sitä vaikutusta, mikä isän esiintymisellä sittekin häneen oli. Koko hänen elä-

mänsä oli nyt noin vähässä ajassa tullut katkeraksi ja hän vannoi uhkailleen, tosin varovasti ettei isä kuulisi:

”Vaikka miten tuuttuiti, niin... Et taa!” käänsi hän ärjäisyksi kun äiti pyyhki hänen nenänsä alustaa. Alkoi uusi juonittelu. Äiti ei tiennyt miten saada tämä itsepäinen, elämän muutoksen katkeroittama mies tyynymään ja unohtamaan kolmivuotisen menneisyytensä.

* * *

Onneksi sattui silloin toinen veli, Kepu, leikkimään puhaltelemalla olenkorrella saippuakuplia. Siihen turvautui nyt äiti, viekastellen:

”Katsohan, Juko, kun Kepukin puhaltaa saippuakuplia!... Katsohan kulta-Juko!... Noin koreita kuplia se Kepu puhaltaa! Katsohan, Juko!”

”Enkä katto!” äsähti poika, mutta ei kumminkaan malttanut olla vilkaisematta. Ja oitis kiinnittävätkin nuo loistavaväriset kuplat hänen mielensä siinä määrin, että kun äiti ei enää kehotustansa toistanut, hän itse uudisti, äitiänsä siten uuteen pyyntöön ärsyttäen: ”Uhallakaan en katto!”

”Katso nyt!... Noin koreita kuplia se Kepu-veikko puhaltaa hyvälle Jukolle!” tekeytyi äiti aivan imeläksi ja hyvitteli samalla tosissaankin. Kotvasen aikaa sitä maanittelua jatkui. Vihdoin alkoi taas äiti siihen väsyä ja huomattuansa taas jäävänsä yksin, heittikin poika itkunsa, meni Kepu-veljensä kimppuun ja vaati jyrkästi tältä olkipilliä ja kahvikuppia, jossa oli saippuavettä:

”Anna poit te pilli, jotta taa puhaltaa!”

Mutta tietysti ei Kepu ollut altis omaansa luovuttamaan. Hän tyrkkäsi Jukoa pois ja ilmotti:

”Enkä anna!”

”Anna tukkelaan!” suuttui silloin elämän muutoksesta ärtynyt kansalainen ja varustautui riistämään veljensä omaisuutta.

”Elä tule!” kielsi Kepu, otti saippuavesi-kahvikuppinsa toiseen käteensä, toiseen pillinsä ja lähti viemään niitä turvaan. Juko heittäytyi silloin lattialle mahallensa, tarttui takaa päin Kepun oikeaan jalkaan kaksin käsin ja alkoi parkua. Kepu veti häntä perässänsä, kokien yhdellä jalalla liikata lönttyyttää, varoen samalla, ettei saippuavesi vain läikkyisi. Juko parkui kuin syötävä, jalasta tanakasti kiinni pitäen, lattiaa pitkin siten vetäytyen ja huutaen:

”Anna poit te pilli!... Anna poit te pilli!”

Kepu potkasi jo toisella jalallaan taa päin, umpimähkään ja varoen ettei äiti näkisi ja älähti samalla, äitiä sotkeakseen, veljeään väärin syytäten:

”Elä pure, kuule, kantapäättä!”

Mutta Joko huomasikin siitä ruveta puremaan ja uhkasi puraistes-
saan:

”Pulen kyllä!”

”Voi! ... äiti!... Joko puree!” älähti nyt Kepu jo ja nyt hänen ei enää tarvinnutkaan valehdella. Veljesten välillä syttyi ilmi-taistelu. Molemmat huusivat ja voivottelivat. Äiti asettui tietysti lempilapsensa, Jukon puolel-
le, tukisti Kepua ja käski äkäisesti:

”Anna sukkelaan se saippuavesi ja pilli lapselle!... Mitä sinä niillä itse teet ... iso pojan tölkki!”

Ja Kepun täytyi tietysti totella, varsinkin kun äiti uhkasi sanoa isäl-
le ja isä jo kolkuttikin seinää uhkaavasti. Hän vei kahvikupin pöydälle, mutta ettei toinen velikään siitä hyötyisi, kaatoi hän sen pöydälle pan-
nessaan, muka vahingossa, samalla pitäen varaansa ettei äiti näe. Joko siitä yltyi parkumaan kuin syötävä. Äiti löi Kepua päälakeen, mutta tämä puolustautui, viattomaksi tekeytyen:

”Niin kun se itse kaatui ... kun Joko sysäsi sitä ensin!”

Nyt oli jo isä menettänyt malttinsa. Hän tuli ovelle ja käski äitiä:

”Ota nyt kerrankin patukka ja anna niille niin, että kintut ovat kirja-
vina, niin herkeävät... Kun huutavat ja ulisevat siinä kuin pahat vasikat!”

Pojat heittää muljauttivat häneen tyytymättömän, epäluuloisen kat-
seen ja synkkenivät, vaikenivat. Isä poistui, katsahti nuorimpaan perilli-
seen vihaisesti ja arveli siitä kuin puoli itsekseen puhuen:

”Kuritta kasvanut kakara!... Mikä Joko Pynninen hänestä lopulta tulla
vääntäytyneekin!”

II

Tietysti ei äiti pannut isän äskeistä käskyä täytäntöön. Se olisi kuitenkin ehkä jo semmoisenansakin vaikuttanut, sillä molemmat veljekset käsittivät aivan tietämättänsä, että isän luonnossa oli jotain samanlaista – niin sanottua miehen luontoa – kuin heissäkin. Mutta äiti pilasi aivan tietämättään taas asian. Hän käsitti sen surun, joka painoi Jukoa näin tärkeässä elämän vaiheessa, teki sen onnettomaksi ja ärtyisäksi. Siksi oli hän nyt Jukolle tavallista hellempi. Sen silmiä pyyhkien hyvitteli ja rauhoitteli hän hiljaa kuin isästä salaa puhuen:

”Ei äiti anna isän lyödä lastaan ... äidin omaa kultaa... Eihän äiti anna... Eihän Juko?”

Juko puhautti vain, itkun jätteitä pidätellen ja hieroksi silmiänsä ja oli jo tyyntyy. Mutta äidin vakuutus antoi hänelle uutta rohkeutta. Hetkisen murjotettuansa unohti hän koko isän, alkoi juonitella ja lopulta joutui Kepun kanssa tukkanuottasille.

Nyt ei äiti enää tiennyt mitä tehdä. Peläten isän jo sekaantuvan asiaan, keksi hän keinon, millä pelastaa lapsi joutumasta kuritettavaksi. Hän ehdotti yht’äkkiä:

”Meneekö Juko ja Kepu hakemaan Kärnän Matilta koiran pennun?”

Se auttoi. Riemastuneena huudahti Kepu: ”Voi, Juko!... Mennään hakemaan Kärnän Matilta koiran pentu!”

”Meneekö se Juko-poika?” mielisteli äiti edelleen. Juko aikoi antaa äidin häntä rukoilla, mutta tämä sattuiakin, aivan ääntään muuttaen sanomaan:

”Ei Juko mene!... Kepu saa mennä yksin!”

Silloin oli Juko valmis: Nähdessään Kepun jo olevan lähtöhommissa, alkoi hän kiskoa siltä hattua, uhkaillen:

”Tulenpat hakemaan koiran pennun!... Anna pois te hattu!”

Niin sai äiti heidät vihdoin, pitkien valmistuksien jälkeen, matkalle. Sovinnossa he lähtivät. Heillä oli pienet leikkikärkin-pahaset. Ne he ottivat mukaansa. Kepu veti niitä, aisoissa juosten ja Joko juosta palloeroitti jälestä, niin että koko poika kallisteli juoksun tahdissa puolelta toiselle, sen mukaan kuin lyhkäiset jalat liikkui. Toransa olivat he jo sopineet niin tyyten että Kepu antoi Jukolle patukan ja käski hevosena olostansa innostuneena:

”Joko! Lyö sinä sitte tällä minua, jotta minä oikein juoksen... Kun sinä olet ajaja.”

”Voi taakeli!” innostui Joko, saatuaan niin suuremman tehtävän, kuin hevosmiehenä on. Hevosmiesluento heräsi. Hän löi patukalla tietä ja komensi sitä kuin hevosta:

”Ptuu, tina pelhana!”

Kepu potki kärrin edessä, kuten vikuri hevonen, joka koettaa syöksähtää ravaamaan, mutta ei pääse paikalta, koska ajaja pitelee ohjista. Ja kun Joko ei joutunut, pyysi hän sitä:

”No nyt jo lyö, Joko!”

”Pah, luuna!” sivaltti Joko patukalla umpimähkään. Kepu syöksyi täyteen ravijuoksuun. Joko koki painaa vekeltää perästä, mikä lyhyistä sääristä lähti, mutta ei jaksanut pysyä mukana, suuttui ja huusi:

”Elä jätä ... tahi kun minä tanon itälle!”

Kepu pysähtyi ja kun Joko oli hänet saavuttanut, arveli hän sille, hevosena olostansa ylpeillen:

”Jos sinäkin, Joko, olisit hevonen, niin sitte sinä kun oikein juoksisit!... Juoksisithan, Joko?”

Joko siitä innostui ja alkoi keskustelu. Nyt hän jo hevosena oloansa ajatellen kehäsi:

”Ja tite kun minä töitin heinää... Ja jot oliti häntä niin tita kun minä heiluttaitin!... Ppah!” innostui hän ja löi taas tietä patukalla.

”Ii-ha-ha-ha!” hirsasi Kepu, painoi päänsä ryntäitän vasten, kuten ohjaksista kovasti pideltävä, rimpuleva ori. Joko siitä innostui ympäristön hevosmieheksi ja hänen hevosmiesluontonsa nousi niin, että hän topakkana, kädet housun taskussa syrjässä seisten karjasi, kuten oli kuullut isänsä karjaisevan orille:

”Ptuu, tinä taakelin työtävä!”

Kepu rupesi silloin kamalasti potkimaan ja ärähtelemään, kuten vihastunut, lyötävä ori. Hevosmiehen varmuudella katseli sitä Juko, kädet entistä tietoisemmin housun taskuihin työnnettynä ja ärjäsi isänsä tavoin:

”Nyt kun te tiinä vänkäilee!... Ptuu, konkali!”

* * *

Kun Juko oli aikansa siten hevostansa tepasteluttanut, antoi hän sen ravata ja painoi itse perästä. Mutta äkkiä pysähtyikin Kepu. Hän oli huomannut tiepuolesta keltapillikkeen ja ilmotti:

”Keltapillike!... Nyt, Juko, soitetaan sen pillillä!”

Niin he tekivätkin. Katkasivat kumpikin kukkansa, nyppivät siitä pillikeitä ja puhalsivat, että posket olivat pullollansa, samalla toki jatkoivat he matkaansakin, hiljaa kävellen. Kepu ylpeili jo soittimestansa:

”Kun olisi niin iso pilli kuin ... kuin...”

Hän tapaili sopivaa vertausta, ja jatkoi umpimähkää:

”Kun se olisi niin suuri kuin talo ... ja pelto ... ja mökki ... ja kaikki, niin sitte kun sitä soitettaisi!... Soitettaisikos, Juko?”

”Toitettaiti!” kehäsi Juko. Toinen isonsi vertaustaan:

”Ja jos olisi niin iso iso pilli kun Vornasen talo ... ja kylä ... ja vaikka niin iso, kuin koko maailma, niin soitettaisiko sittekin?”

”Toitettaiti kyllä!” puhalsi Juko pilliin posket pullollansa, ja kun Kepu vieläkin lisäsi pillin suuruutta, ilmotti hän tietoisena:

”Vaikka oliti miten ito, niin toitettaiti!”

Mutta nyt yhtyi heihin Matikaisen pikkupoika Viku, joka oli Jukon ikäinen, mutta juoksenteli vielä mekkoon puettuna. Se oli kuullut puhuttavan Jukon äidin aikomuksesta vierottaa Juko rinnasta, tuli juosta vekeltäen, että mekko heilui ja ilmotteli kiireesti, sanoja tapaillen, hengästyneenä, kuin olisi asia ollut hyvin tärkeä:

”Juko hoi ... tinun äiti tano ... te tano jotta ... jotta te tano, jotta hän ei anna enää tinulle tittii.”

Juko ei käsittänyt asiaa selvästi, mutta vaistomaisesti hän toki alkoi nyt aavistaa, että joku juoni on häntä vastaan punottu. Siksiäpä hänes-tä tuntuikin Vikun ilmotus jonkunlaiselta ilkkumiselta. Hän suuttui poi-

kaan hieman, katsoi siihen vakavasti, kädet housun taskussa ja jo antoi vastaan, vihastuneena murahtaen:

”Mikät tinä itte olet!... Kun ei ole vielä houtujakaan jalattati!”

Viku nauroi, suu irvellään, leveästi, kuin ilkkuen, nosti sitte mekkon-sa helmaa ja kehui: ”Mutta onpa mekko!”

Hän kyyristyi kuin jotain tekemään, oli hyvällä tuulella ja jatkoi kehumistaan:

”Ja itällä on tarkahoutut ja titte ... ja titte”, tapaili hän jotain muutakin. Kepu tuli uteliaaksi ja auttoi:

”Ja mitä sitte ... sillä isälläsi on?”

”Tillä on vaikka mitä!” kerskasi siihen Viku, ylväänä isänsä rikkauksista.

”Onko vaikka lakrissiakin ... ja rinkelä ... ja mesileipää ja ihan vaikka mitä?” luetteli Kepu kuin jotakin kysyäkseen. Joko murjotti äsken kuulemaansa asiaa hautoen. Viku myönsi umpimähkään:

”On tiliä ... ja Vornaten akalla on pieni vauva.”

Juko kuunteli epäluuloisena, ikäänkuin mieltänsä myrryttäen. Mutta Kepu joka oli jo kuullut Vornasen Liisan pikkupojasta puhuttavan, tarttuikin asiaan, kuten tuttuun aiheeseen ja suurenteli:

”Ja nyt kun se Vornasen Aku sitä lasta souvattaa... Ja se kun oikein huutaa, se lapsi, niin sitte se Aku!...”

Viku aivan kykistyi nauraa hihittämään, kädet mekon taskuihin pistettyinä. Hän ei itsekään tajunnut, mille hän nauroi ja kopeilikin jo, jotain ylimalkaista kehuttavaa tapaillen, ylväästi:

”Ja titte kun te... Voi, voi!” loppuivat ajatukset kesken. Kepu silloin riehahti:

”Pojat! ... Mennäänpäs katsomaan sitä Vornasen lasta!”

”Mennään!” ihastui Viku ja he lähtivät juosta pinkkaisemaan Vornasen mökille, niin että Vikun mekon helmat vain heiluivat. Joko jurotti edelleenkin, mutta nähtyänsä, että toiset eivät häntä odota, läksi hän juosta tökertämään perästä. Ja osaksi siitä syystä, koska hän tajusi, että varsinainen huuto nyt ei auta, osaksi kun ei päässyt oikeaan alkuun, juonitteli hän kuin yksikseen: leuka tärisi juoksun tahdissa ja samassa tahdissa väyvätteli hän puoli-itkien, kuin ajatuksettomana.

”Väy ... väy ... väy ... väy!”

* * *

Vornasen Aku oli Kepun ikäinen. Aluksi oli hän uuden veljensä tulosta riemastunut, mutta jouduttuansa nyt sitä souvattamaan, oli hän muuttanut mielipiteensä. Uusi tulokas oli hänestä nyt jo aivan tarpeeton perheen lisä. Aivan kiitolliseksi oli hän tullut jo isäänsäkin kohtaan, kuullessansa sen kerrankin uuden tulokkaan itkiessä ikäänkuin nuhtelevan äitiä, huomauttaen:

”Sen siihen vielä piti viskata!... Ikäänkuin tästä entisestäkin vekarasta jo ei olisi ollut kylliksi ristiä!”

Nyt hän taas souvatteli veljeänsä. Tuvassa ei ollut ketään muita ja ajan kuluksi hän jo silloin hylkäsi kätkyen yksin ja etsi jotain parempaa ajan kuluketta: Aluksi hän löi seinäpallia, mutta kun semmoinen yksin lyöminen ei huvittanut, ryhtyi hän soittamaan savikukolla.

Mutta tuskin oli hän ehtinyt pari säveltä puhaltaa, kun porstuasta kuului ihmisten ääniä. Hän luuli äitinsä olevan tulossa, säikähti, heitti savikukon nopeasti penkille ja syöksyi, tukkapäänsä pelastuksesta huolehden, työnsä ääreen, alkaen souvattaa hartaasti, ikäänkuin ei olisi työnsä äärestä hievahtanutkaan.

Mutta tulijat olivatkin meidän kolme tuttua poikaamme. He tulivat varovasti, luullen talon isäntäväen olevan kotona. Oitis huomasivat toki sen olevan poissa ja Kepu korjasi erehdyksensä – liian hiljaisen tulonsa – syöksymällä päätä pahkaa sänkyyn, jossa laski häränpyllyn ja kehasi:

”Nyt on hyvä, kun ei ole Akun isää eikä äitiäkään!... Onhan pojat?”

Mutta toiset eivät joutaneet vastaamaan, sillä Viku oli jo löytänyt savikukon ja puhalsi siihen niin että posket olivat haleta. Silloin Juko, joka oli omien asioittensa ja varsinkin Vikun äskeisen ilmotuksen johdosta pahalla päällä, syöksyi soittajan kimppuun, alkaen vaatia:

”Anna poit te tavikukko!”

Viku juoksi pakoon ja puhalsi yhä kovemmin. Juko painoi perästä ja vaati jo puoli-itkien, tiukasti, miltei ärjäsemällä:

”Anna poit te, kuule!... Anna tukkelaan!”

Mutta ei. Viku juoksi pakoon ja puhalsi. Silloin täytyi Jukon jo ruveta parkumaan. Hän itki täyttä voimaa:

”Yyy! ... Y-yyyy! ... Y-yyyyy!” parkasi hän jo kun olisi ollut häntä äkkiä veitsellä pistetty. Viku jo pysähtyi. Sen johdosta pääsi Juko häneen käsiksi ja alkoi retuuttaa mekosta, yhä vain parkuen ja vaatien kukkoa.

”Anna poit te kukko!... Anna poit!”

Meluun heräsi lapsi ja alkoi huutaa, niin että naama meni punaiseksi. Viku säikähti sitä, luullen äidin tulevan hätään. Nopeasti viskasi hän savikukon pois, ollaksensa äidin saapuessa muka viaton. Juko otti kukon, puhahteli vihaisesti, pyyhki likaisilla käsillään silmäänsä ja alkoi puhalttaa, ikäänkuin sulattaaksensa sydäntänsä, näyttämällä toisille, että hän se nyt on savikukon herra.

Mutta taas kohtasi häntä kova onni: Toiset eivät välittäneetkään hänen soittamisestansa mitään. Aluksi he näet huolehtivat omasta turvallisuudestansa äidin tulon varalta, ja kun äitiä ei kuulunutkaan, veti pikku lapsen itku heidän huomiotansa. He tarkastelivat huutavaa lasta aivan läheltä, joten Jukon puhallus jäi aivan huomaamatta. Se taas kaiveli ärtyntyä Jukon mieltä. Hän murjotti yksinänsä. Kepu ihmetteli lasta:

”Voi kun sillä on punaiset kasvot!”

”Oi-joi!” oli Vikukin ymmärtävinänsä asiaa. Keskustelu kääntyi pikku itkijään. Aku kehasi siitä:

”Se on äidin!”

Toiset katsoivat suu auki. Vihdoin tiedusti Kepu:

”Mistäs se äitisi sen sai?”

”Saunan karsinasta!” kerskasi nyt Aku, joka tuli tiedostaan ylpeäksi. Kepu oli ymmällä, sillä hän oli saunan karsinasta löytänyt ainoastaan sattiä. Siksi hän utelikin, tökertäen:

”Entäs miten se sai sen sieltä karsinasta?”

”Se vain löysi sen ja sitte kääri riepuun... Ja sitte tuotiin äidille vehnäistä ja piiroita ja kaikkia!” selitti Aku yhä viisaampana. Taas puhalsi Juko, toivoen että se suututtaisi toisia. Mutta ei. Lapsi parkui jo niin että oli pakahtua. Viku siitä innostui ylpeilemään:

”Voi pilu kun te huutaa!”

”Mitä se huutaa?” tiedusti Kepukin, mutta Aku ei tiennyt. Viku, jolla oli pikku sisar, oli äitinsä hoitopuuhista yhtä ja toista huomannut, arveli jo itkun syistä:

”Pittittääkö titä?”

Kukaan ei tiennyt. Aku koetti souvattaa parhaansa mukaan. Joko huomasi olevansa aivan unohdettu. Hän suuttui, sydämistyi ja koetti herättää huomiota, alkaen juonitella kovaäänisesti, ikäänkuin itsekseen uhaten:

”Enkä toita tavikukolla!”

Vieläkään eivät toiset joutaneet kääntämään häneen huomiota. Siksi-pä hän hetkisen odotettuansa aivan ärjäsi:

”Enkä toita!”

III

Mutta Vornasen Liisa olikin jo kuullut lapsensa itkun ja riensi sitä viihdyttelemään. Hän kohenteli sen riepua, kopeloi kapaluuksia ja hyvitteli, huulet pitkäksi supukaksi lapsen kasvoja kohti kurottaen:

”Voi, voi sitä lasta!... Voi sitä äidin kultaa!... Aa ... aa ... aa ... aa!”
käänsi hän hyvittelyn lauluksi ja souvatteli ja viihdytteli. Vieraat pojat katsoivat tapausta kierosti, hiljaa. Jukokaan ei uskaltanut enää ääneensä kiukutella. Kepu kaiveli sormella nenäänsä ja Aku varustautui luiskahtamaan tämän välikohtauksen aikana pois koko tuvasta.

Pian sai Liisa toki lapsen viihtymään, kumartui kätkyen viereen ja ryhtyi imettämään. Sitä tehdessä muisti hän Jukon äidin sanoneen aikovansa näinä päivinä vieroittaa Jukon ja hän alkoi pojalle leikitellä:

”Vieläkös se Juko imee?... Vieläkö, Juko?”

Juko katsahtaa muljautti häneen omituisesti, eikä vastannut. Mutta Liisa tenäsi itsepäisesti, tavallaan Jukoa leikillä kiusatakseen:

”Kuule, Juko Pynninen!... Vieläkö sinä imet!... Sano nyt, Juko!”

”Enkä tano!” uhkasi silloin suutuksissaan oleva poika, jonka vaistomaiset epäluulot tämän keskustelun johdosta taas heräsivät.

”Enkäkä tano?... Minkätähden sinä et tano?” matkia leikitteli Liisa ja lisäsi:

”Tuleppas tänne, Juko Pynninen, niin Liisa antaa sinulle!... Tule nyt ime, Juko.”

Taas vaikeni Juko ja synkkeni. Koko asia oli näet hänelle jo kuin joku kiusan kysymys. Liisa jatkoi leikittelyä:

”Tuletko sinä, Juko, imemään?... Tuletko?”

”Enkä!” puistalti äkämystyvä mies kyynäspäitänsä, ikään kuin häntä olisi jo väkisin viety.

”Tu-ule nyt, Joko!” veti Liisa pitkään, muka mairitellen, ja nousten imettämästä, kysyi hän: ”Minkä tähden se Joko ei huoli Liisalta?... No Joko?”

Mutta Joko luuli Liisan tulevan häntä väkisin imettämään, lähti kädet housun taskuissa, kauvempaa varovasti kiertäen ulos ja vihaisesti syrjä-silmäyksin muljauttaen, mieli myrtyneenä, uhkasi mennessään kuin itsekseen, ynseästi ääntäen:

”Vähättelen minä tinun tittittäti”.

* * *

Toiset pojat poistuivat Jukon perästä. Aku oli varovaisuuden vuoksi paennut jo kylä-tielle asti ja odotteli siellä toisia. He yhtyivät, leipoivat puron rannalla muutamia savileipiä, asettivat ne paistumaan ja Kepu arveli:

”Kun olisivat nämä savileivät mesileipää!... Tahi jos löytyisi saunan karsinasta mesileipääkin, niin että sitä olisi vaikka miten söisi, niin sitte sitä syötäisi. Vai mitä, Aku?”

”Syötäisi... Eikä leipää sitte tarvitsisi ollakaan!” myönsi Aku. He ihastuivat. Kepu jo laski:

”Ja sitte et sinäkään, Aku, tarvitseisi souvattaa... Mentäisi vain saunan karsinaan ja syötäisi mesileipää... Niinhän, Aku!”

Juko kaiveli tikulla savea, kuin yksikseen puuhaellen, ja lauloi Matikaisen rengiltä kuulemaansa laulua, ajatuksissaan, kuin puoliääneensä hyräillen:

*”Tytämmettäni lakattan
tua elinaikani.”*

Nyt vasta kääntyi Akun mieli erikoisemmin Jukoon. Hän oli kuullut puhuttavan sen vieroittamisesta ja ilmoitti nyt, kuten jonkun hyvin tärkeän uutisen, varottaen:

”Kuule, Joko!... Sinun äitisi tissi on tervattu!... Elä ime sitä!”

Jukon silmät aivan suurenivat. Hän katsoi Akuun omituisin mielin, veti sitte pitkähköt nenänsä alukset takaisin sieramiinsa, eikä aluksi tien-nyt mitä sanoa. Aku selitti lisää, auttaakseen miestä asian perille:

”Se kävi meiltä hakemassa maliheiniä, ja sitte se sanoi, että nyt hän sen tervaa.”

Nyt Joko viskasi häntä jo tikullansa, mutta ei keksinyt mitään sannotavaa, eikä tiennyt edes suuttuako hänen pitäisi, vaiko häpeillä. Hän vain katsoa tuijotti Akuun synkkänä, kuin epäluuloisena. Kun ei vastaus-ta kuulunut, ryhtyi Aku tekemään toisten kanssa kalakukkoa, jonka kuori tehtiin savesta ja kaloiksi pantiin tikkuja.

Joko murjotteli yksinänsä ja hautoi asiaa. Nyt hän jo alkoi tajuta, että häntä on petetty, hänen oikeuksiansa loukattu. Hetken sitä mietittyänsä, viskasi hän vihansa Akuun, joka oli asian ilmoittanut, otti pienen palikan, meni ääneti kukon tekopuuhiissa kyyryllänsä hääräilevän Akun luo ja löi sitä ilman mitään muuta palikalla päähän, ähähtäen äskeisen asian johdosta vihaisen:

”Elä valettele!”

Tietysti Joko semmoisesta suuttui, nousi, sylkäsi Jokon silmille ja huusi:

”Elä lyö, kuule, palikalla, tahi kun minä sylkäsen.”

”Lyönpät!” heristi loukattu Joko, aikoen lyödä toistamiseen.

”Sylkäsempäs minäkin!” ärtyi Joko puolestaan ja teki mitä uhkasi.

”Voi, voi!” parkasi siitä myrtynyt Joko tarkotuksessa säikäyttää Aku tuolla parkaisulla.

”No mitäs sinä lyöt!” puolustautui Joko.

”No mität tinä tylet!” syytti häntä lyöjä, itku jo kurkussa ja yhä vain heristellen. Lopuksi tarrasivat he käsirysysille. Joko mukiloi nyrkillänsä, mutta Joko veti tukasta.

”Elä revi tukasta!” uhkui siitä raivostunut Joko:

”Mität tinä tappelet!” puolustautui Joko puoli itkien, mutta lankesi samassa, Joko oli silloin päästä voitolle. Hädissään tarrautui oikeuksiansa puolustaessa kiihtynyt kansalainen hänen jalkaansa, kokien siten päästä hampain sen pohkeeseen käsiksi. Se onnistuikin kerran. Joko älähti. Mutta kun Joko yritti tehdä saman tempun uudestaan, potkasikin Joko häntä leukaan. Hän hellitti silloin koko jalan, nousi ja lähti yksinänsä astua väännätteleeseen pois, itkien astuessaan, minkä vain kurkusta lähti.

Kappaleen matkaa siten paruttuansa, ja kun ei kukaan tullut jälestä, pysähtyi hän, viskasi palikalla ja uhkasi itkunsa seasta:

”Näytän minä tinulle vielä!”

* * *

Tämä riita painui toki pian pois heidän sopuansa häiritsemästä. Nyt oli näet joutunut riitaan Kepu ja Viku eräästä savileivästä ja se riita se tunki Jukon ja Akun välisen toran pois mielestä. Syntyneessä käsirysyssä Juko jo avitteli Vikua, saaden siten kostaa Akulle osan äskeistä.

Mutta tämäkin tora meni pian ohi. Ikäänkuin sitä sovittaaksensa oli Kepu näet taas asettunut Karrin aisoihin hevoseksi ja siinä pisti hänen päähänsä huudahtaa yht'äkkiä:

”Pojat! Kengitetäänkö hevosta!”

Tappelijat keskeyttivät torailunsa. Kepu järjesteli jo:

”Minä olen hevosena... Ja sitte vaikka Juko on seppänä ja Aku pitää jalkaa.”

Pian olikin hevosen kengitys menossa. Kepu oli nelinkontin tiellä ja potki vastaan, kun Aku piti jalkaa. Juko kengitti tosisaan hääräillen, löi vasaran virkaa toimittavalla palikalla naulaa kantapäähän ja Viku piti potkivaa hevosta kiinni. Mutta sepän mieli oli edelleenkin vihainen. Kun hevonen potki vastaan, oikasi hän itsensä kumarasta, lyödä mukasi hevosta Kärnän tavoin lautaselle ja ärjäsi:

”To, työtävä!”

Ja niin saatiin hevonen kenkään ja varustauduttiin matkaa jatkamaan. Mutta Jukon mielen olivat äskeiset tapaukset ja ilmiannot sittekin myrkyttäneet niin, että hän ei päässyt aivan ennalleen. Hän oli jo niin katkera, että ei kyennyt selvästi käsittämään sitäkään suurta pääasiaa, joka nyt teki hänet juonikkaaksi, vaan oli ärtyinen ja vihainen kaikelle, aivan umpimähkään.

Nyt vaelsivat he toki lopultakin Kärnän taloon, koiran pentua hakemaan. Kepu oli taas kärrin aisoissa, Juko piteli ohjaksista ja toiset painoivat rinnalla. Aku innostui nyt laskemaan.

”Jos meillä olisi oikein isot kärrit ja sitte kun otettaisi saunan karsinasta oikein monta pientä lasta ja pantaisi niihin kärreihin, niin sitte siinä olisi lasta!... Vai eikö olisi, Kepu?”

”Olisi!” täytyi Kepun myöntää ja Vikukin ihmetteli sitä lasten paljoutta, huudahtaen; ”Voi tun työtävä!”

”Ja sitte kun ne kaikki oikein huutaisivat, niin sitte siinä olisi itkua!” ylvästi siitä Kepu, mutta Aku uhkasi:

”Mutta me emme pysähtyisi vaikka ne miten huutaisivat... Me vain juoksisimme vaikka kärrit kaatuisivat...”

”Ja vaikka ne lapset tippusivat kärristä tielle, niin me emme pysähtyisi, vaan juoksisimme vain ja hirnuisimme... Vaikka kaikki lapset tippuisivat... Niinhän, pojat!” yhti Kepu.

”Niin... Näin me juoktitimme!” uhkasi Viku, yritti jo näyttää juoksua, mutta sotkeutui mekkonsa helmoihin ja lankesi. Oitis kohosi hän toki jaloillensa, syöksyi juoksuun ja hirnasi: ”Hi-ha-ha!”

”Hi-lia-ha!” yhtyivät toisetkin ja alkoivat painaa perästä minkä jaloista lähti, aivan irvellä ikenin. Juko ei tahtonut jaksaa mukana pysyä ja kun hän muutenkin oli ärtyisellä päällä, alkoi hän pitää vastaan, ohjaksissa pysytellen. Mutta Kepu veti häntä nyt väkisin jälessänsä. Juko siitä ärtyi lisää. Hän heittäytyi jo ohjaksien varassa selkäkenoon, harasi vastaan, niin että lyhyet jalat vain töpittivät maata ja kun sekään ei auttanut, alkoi hän parkua:

”Elä juokte, kuule!... Elä juokte!”

Mutta Kepu ei hellittänyt, päinvastoin yltyi. Juko jo varustautui itkeä parkumaan, mutta lankesikin tielle mahalleen, pitkin pituuttansa. Ohjaksset luiskahtivat pois käsistä. Kepu jatkoi kärreinensä toisten kanssa yhä vinhemmin. Suuttunut ajaja jäi nyt toisien uhalla tielle samaan asentoon, mihin oli langennut ja alkoi siinä mahallaan venyen huutaa, minkä kurkusta pääsi.

Kaikki turhaan. Toiset vain painoivat tietä pitkin. Onneksi sattui Kärnä itse olemaan kyntämässä ja lähestyi nyt tietä. Aitovieressä, luotinta muuttaessaan, hän alkoi ohimennen rääsittää Jukoa, kysyen:

”Itkeä jullitatko sinä, Juko?”

Juko hämmästyi, heitti itkemisen ja kömpi jo pystyyn. Hevostansa vaolle kääntäessään jatkoi Kärnä, leikkisesti kiusoitellen:

”Häh, Juko Pynninen?... Oletko sinä jo maistanut tervaa?... Oletko, Juko?”

Juko muljautti häneen vihaisen katseen. Hän jo aavisti, että häntä kiusataan. Häntä alkoi jo tavallaan hävettää koko tervajuttu, varsinkin

näin aikuisten ihmisten edessä.

”Vai muutenko sinä itkeä öllötät?” jatkoi vielä Kärnä ja läksi jatkaamaan kyntöänsä. Juko hieroi silmiänsä ja läksi astua jullottamaan Kärnän taloa kohti, itkuansa pidätellen, joskus vain vihaisesti nikahdellen.

* * *

Kärnän Maija oli saanut selvän poikien asiasta jo ennen Jukon tuloa. Mutta hänkin tiesi tuon ikävän tervaamisasian ja kun nyt Juko työntyi tupaan, synkkänä, kasvot itkun ja lian tahraamina, nenän alla lyhkäiset vihreät kynttilät, vihaisesti katsahdella muljautellen ja muutenkin koko poika murrillansa, alkoi hän sitä lohdutella, laskien leikkiä:

”No Juko Pynninenkö siinä tulee!... Jukopahan tulee... Tulee se Juko!... Tulee se!”

Juko katsahti häneen epäluuloisin tuntein, alta kulmainsa ja painui nurkkaan. Maija puuhaili tomissansa ja jatkoi:

”Ja miten iso mies tästä Jukosta onkin jo kasvanut!... Vo-ooi, miten pitkä mies siitä pojasta on kasvanut!... On siitä... On!”

Juko nikahteli synkkänä. Äkkiä muutti Maija äänensä sävyn ja kysyi viattomaksi tekeytyen: ”Ja ei suinkaan se noin iso mies enää ime!... Eihän Juko Pynninen enää ime?... Juko!”

Juko katsahtaa muljautti kuin varkain ja hänen katseessansa vilahhti keltainen Aatamin sappi. Hän ei kyennyt enää mitään selvää ajattelemaankaan. Kavalasti päätteli silloin Maija, venytellen maireasti:

”Ee-eihän se Juko enää ... e-eee!... Ei se poika enää semmoista suuhunsa panisi ... ei vaikka sen voiteleisi siirapilla!”

Ja ystävällisesti lähestyi hän onnetonta miestä, koki sitä lohduttaa, tekeytyen hyväksi: Hän yritti pyyhkiä Jukon nenän ja kysyi samalla: ”Vai ottaisiko Juko suuhunsa semmoisen?”

”Enkä tano!” uhkasi silloin Juko, riuhtautui äksyesti irti Maijan käsistä, kääntyi päin seinään ja jäi siihen äkeissään seistä töröttämään. Majakin heitti hänet nyt rauhaan, ryhtyi pyyhkimään pankkoa ja puheli sitä tehdessään:

”Ei ... ei se Juko huolisi siitä... Ei se poika panisi tervaan huuliansa... Ei se panisi ... ei.”

”Vaikka mihin panitin!” uhkasi silloin Juko yksinäisyydessään, tuskin kuultavasti ääntäen ja alkoi tuijottaa seinän rakoon, jossa lihava rusakka mateli. Ainoastaan silloin tällöin nikahti hän itkun jätteitä ja harmiansa pidätellen ja samalla vetäisten aina uudestaan solahtelevat kynttilänpäät takaisin sieramiin.

IV

He olivat saaneet koiran pennun ja olivat jo paluumatkalla. Huolellisesti, hellävaroen kantoi Kepu sitä sylissänsä. Penikka uikutti ja pojat olivat siihen mieltyneet, kuten hyvään toveriin. Juko tosin kulkea jurotti matkan alussa yksinänsä, kun sisu ei antanut yhtyä toisiin, ja joskus itseksensä juonitella väyvätti jonkun suunaukeaman, laiskasti, kuten välinpitämättömyyttä harkittua alkua tavotellen.

Mutta vähitellen lyöttäytyi hänkin joukkoon, tosin synkkänä, mieli uhkaavana. Pojat puhelivat nyt penikastansa. Kepu laski:

”Kun löytäisi koiran pentujakin saunan karsinasta, niin sitte kun me niitä ottaisimme oikein paljon... Ottaisimmehan, pojat?”

Toiset myönsivät sen. Kepu laajensi asiaa:

”Ja jos niitä löytäisi ihan joka paikasta ... tuvan karsinasta ... ja po-taattikuopasta ... ja ihan vaikka mistä, niin sitte siinä olisi koiran pentua, kun me niitä oikein etsisimme!”

”Ja sitte kun ne kasvaisivat koiriksi, niin siinä olisi koiraa, niin että joka paikka olisi koiraa täynnä!” ylti Aku ja lisäsi:

”Pellot ja huoneet ... ja ihan joka paikka olisi niin täynnä koiraa, että ei muuta olisikaan kun koiraa!”

”Voi taakeli!” innostui Viku sitä koiranäkyä ihmettelemään. Kepukin ylti:

”Ja sitte kun ne kaikki haukkuisivat, niin siinä olisi!”

Mutta siinä hän katkasi puheensa, sillä hänen mieleensä leimahti uusi ajatus. Hän ilmaisi sen, ylvästellen:

”Ja jos me kaikki pojatkin olisimme sitte vielä koiria ... minä ja Aku ja Viku ... ja ihan kaikki, niin... Mitä sitte, Viku, jos me olisimme kaikki koiria?” Katkesi mielikuva vieläkin. Viku tavaili umpimähkään:

”Titte ... titte ... titte meillä oliti häntä”, tokasi hän lopuksi voiton varmana. Aku jatkoï sitä:

”Ja kuono olisi ... ja k  p  l  t ja ihan kaikki olisi... Ja sitte kun me oikein juoksisimme ja haukkuisimme!”

”Ja jos kuka l  isi niin me kun purisimme!... Purisimmehan, Aku?” tarttui Kepu. Tämä myönsi:

”Purisimme!”

”Voi pelhana!” nousi siitä jo Vikun mielenkiinto ja niin jatkui ylpeä suunnitelma yhä vain suureten ja oudostuen. Vähitellen kuvittelivat he itsensä nyt sankareiksi, isoiksi miehiksi, jotka noita äskeisen mielikuvi-tuksen koiria löisivät, jos ne yrittäisivät purra. Kepu ylv  styi: ”Minä kun niitä sitte oikein l  isin seip   ll   ... ja pyssyll   ampuisin ... ja sitte kun...”

Ajatuksen meno katkesi sanojen puutteessa. Aku tiedusti nyt synkkä-mieliselt   Jukolta:

”Entäs Juko?... Mitäs sinä tekisit ... jos ne koirat purisivat?”

”Pelkele kun minä kiloaitin!” kuvastui myrtyneess   Jukossa ympä-rist  , kun hän vastasi samalla nikahduksiansa ja kyntil  idens   solahdus-ta pidätellen.   kki   lenn  htiv  t toki ajatukset ja mielenkiinto toisaanne: Heidän p   llitsens   sattui näet lentämään korkealla raakkuva varis. Siinä paikassa ryhtyvät he sitä kivitt  m   n ja äskeisestä koira-asiasta miehis-tynyt Juko uhkaili kivellä varista tavottaessaan:

”Tenk   t  yteitt   tiin   laakut!... Ty  t  v  !”

* * *

Näin jatkuu paluumatka. Juko oli taas alkanut hautoa omaa luontoansa, tajuamatta edes   rtyisyytens   syytä. Joskus vain oli selvillä, että terv  -asia se nyt häntä painostaa ja että häntä sen johdosta kiusataan. Pian sai hän toki aiheen keventää sydäntään juonittelulla: Kepu näet oli mieltynyt koiran penikkaan niin, että julisti itsensä sen isännäksi, ilmoittaen vain lyhyesti:

”Tämä on minun koira.”

Juko ei vielä siitä älynnyt, että siinä oli h  nel  le riidan aihe. Aku kysyi nyt kateellisena:

”Etk   sinä anna sitä kenellekään muulle?”

”En.”

”Et isällesi ... etkä äidillesi ... etkä kenellekään?”

”En”, vahvasti Kepu. Toinen jatkoi vieläkin:

”Etkö Jukollekaan anna?”

”En... Enkä Pennasen Matille ... enkä ... en kenellekään anna”, oli Kepu varma omistusoikeudestansa. Silloin jo huomasi Juko asian ja alkoi jo takana kulkiessaan itseksensä väyvättää:

”Väy ... äy ... äy ... väy!” Se tuli vasta laiskasti, alkajaisiksi, katkonnaisesti ja hiljaa. Mutta hän jo kokosi voimiansa. Kepu yltyi jo kerskaamaan:

”Ja sitte kun minulla on koira ... ja sitte kun ... kun minä sitte vielä otan hevosen ja ajan, niin ei kukaan saa kiinni... Ei poika, eikä mies ... eikä lintukaan saa kiinni!”

Mutta silloin tarttui jo Juko asiaan. Hän käski:

”Anna pois te koila!”

Kepu vaan puristi koiraa yhä hellemmin syliinsä, eikä ollut kuulevinaan. Juko jo tyrskähti kertasen itkun tapaisesti, niin että nenästäkin valahti saman tyrskähdyksen voimasta. Hän uudisti, ääntänsä korottaen:

”Te on minun koila!”

Toinen ei ollut vieläkään kuulevinaan. Silloin Juko tarttui jo takaa päin hänen housunkaulukseensa ja koveni:

”Minun koila te on!”

”Eipäs!”

”Onpat!” pani jo Juko parastansa ja alkoi tora. Juko riippui Kepun housunkauluksessa kiinni, vaati koiraa pois ja alkoi huutaa. Kepu uhkaili:

”Kunhan minä isälle sanon!”

”Tano!”

”Sanon kyllä!... Ja sanon vielä, jotta sinä ... jotta sinä”, tapaili hän jotain kielittävää ja tokasi paremman puutteessa:

”Jotta sinä purasit Akua jalkaan ... ja löit palikallakin ja kaikella!” koki hän pelotella. Mutta Juko vain yltyi. Kun Kepu koetti päästä hänestä irti, tapaili hän raapiakseen sen silmiä.

”Et saa!” huusi silloin Kepu.

”Levin kyllä!” uhkui kovan kohtalonsa myrryttämä miehen alku ja yritti päästä Kepun tukkaan käsiksi, vannoen itku kurkussa:

”Te on minun koila!... Te on minun koila, kuule!”

Ja lopuksi ei Kepun auttanut muu kuin laskea koiran penikka irti ja alkaa puolustautua. Alkoi ankara tukkanuotan veto. Molempien päät vain pölisivät, kun veljekset väänsivät.

”Voi lyökäle!” ihmetteli sitä katsellessansa Viku. Aku puolestaan neuvoi tasapuolisesti:

”Ota Kepu sieltä niskahiuksista... Ja Joko ota Kepun korvan juuresta... Niihin se koskee!”

”Voi, voi!” parkui jo Joko.

”Tukistan kyllä!” vannoi Kepu. Mutta silloin sai Joko kaksin käsin tukasta kiini ja nyt huusi Kepu vuorostaan:

”Heitä irti, kuule, tahi minä sanon isälle!”

”Tano vaikka kelle!” tuli Jukolta itkun seassa.

”Sanon kyllä!” uhkui Kepu. Mutta kohta kääntyi taas tappeluonni. Joko turvautui silloin huutamiseen, parkui niin, että Kepun täytyi hellittää, sillä hän pelkäsi huudon kuuluvan kotiin asti ja ärsyttävän isän tulemaan riidan ratkaisijaksi. Tappelu taukosi. Joko kömpi pystyyn, hieroi lian tahraamia silmiään rystyillänsä ja mutisi uhkaavasti:

”Tenkin työtävä!... Kun tappelee!”

”Mitäs sinä alatit!” puolustautui siihen Kepu, joka oikeastaan pelkäsi Jukon kielivän isälle. Tämä jo väitteli nikahduksen seasta hieman siinä mielessä:

”Tinäpät te alatit!”

”Tano vaan itälle, Joko!” yllytti häntä silloin Viku pahan suopeudella Kepua kohtaan. Mutta Joko ei sietänyt nyt semmoista ystävällistäkään neuvoa, vaan murahti vihaisena, synkin mielin, neuvojalle halveksivan:

”Mikät tinä itte olet ... läkänenä!”

* * *

Tämän jupakan loputtua olivat kaikki ensi aluksi jöröjä. Aku puhaltaa inisyytti muun tehtävän puutteessa pillikettä, Viku linkosi kiviä ja Joko katseli tapauksien kehitystä syrjäsilmin, vihaisena seisoksia jöröttäen. Mutta pian meni jurous ohi ja tapaus painui pois mielistä. Viku, joka oli pirtein luonteinen, alotti toisiin asioihin johtavan keskustelun, kehumalla:

”Mutta jot oikein ito miet tappeleiti, niin titte tiinä oliti!”

Nopeasti tarttuikin siihen Aku, lisäten:

”Ja jos vaikka me olisimme oikein isot ja sitte kun me suuttuisimme ja tappelisimme!... Vai mitä, Kepu?”

Kepu oli vielä hieman pahalla päällä, linkosi kiven ja vannoi puoli suuttuneena:

”Vaikka olisi kuinka iso, niin en pelkäisi ... en vaikka mikä olisi!”

”Etkö isääsikään pelkäisi?” kehitti Aku jatkoa.

”En... Ja vaikka olisi sata isää, niin en pelkäisi!”

Se miehuuden henki tarttui jo toisiinkin. Viku jo ylpeili, sanoja tappailleen:

”Ja vaikka oliti ... vaikka oliti vielä enemmän itää, niin ei kukaan pelkäiti!... Eihän, Juko?”

Mutta Juko ei ollut vielä aivan sula. Topakkana seisoi hän tapansa mukaan, ja sanoa jurautti, kuin Vikun kehumista halveksuen:

”Otaa ne nyt muutkin kehua, etkä vain tinä!”

Siten olisikin tästä sukeutunut uusi keskustelu, jolleivät olisi huomanneet, että heille oli tullut vahinko: Tappelun touhakassa olivat he unohtaneet koiran pennun ihan kokonaan ja se oli lähtenyt juosta pikittämään takaisin syntymätaloonsa. Kepu huomasi nyt asian ja huudahti:

”Voi!... Koiran pentu!”

Pojat hämmästyivät. Sen verran toki oivalsivat, että penikka on kääntynyt paluumatkalle ja joukolla lähtivät he nyt sitä takaa ajamaan. He saavuttivatkin sen ja Kepu alkoi jo kaukaa pyydellä:

”Nalle se! ... Nalle ... Nalle ... Nalle ... Nalle!”

Nalle uikuttikin vastaan, vilkasi taaksensa, mutta lähti sitte taas piritämään tietä pitkin kuin kerä. Isot korvat vain luppasivat juoksun tahdisa. Pojat painoivat perästä, että kantapäät vain vilkkuivat, pyytelivät ja mairittelivat.

Ja he olivatkin jo kiinni saamaisillansa, kun Nalle pujahtikin aidan raosta Muikulaisen hakaan. Ei siis muuta kun kiivetä aidan yli perästä. Siellä haassa alkoi nyt oikea takaa-ajo ja saarto. Joskus pysähtyi Nalle, painoi takapuolensa nurmea vasten ja vetää hiihdätti sitä siinä jälessänsä, kun sen – kuten ainakin penikan – hännän alusta kutkutti. Silloin olivat

pojat aina vähällä saada sen kiinni, mutta aina se vain sittekin livahti pois käsistä ja niin jatkui kiinniotto.

Ja nyt kohtasi heitä taas uusi onnettomuus: He olivat aivan huomaamattansa joutuneet Muikulaisen lammaskatraan luo. Siinä oli vihainen pässi. Koko kesän olivat he sitä hännänneet aidan raosta kepeillä, mutta eivät koskaan uskaltaneet mennä aidan yli. Pässi tunsu nämä ainaiset ärsyttäjänsä ja kun se nyt ne näki avonaisella paikalla, pääsi siltä jo hyvää mieltä todistava, lyhyt, puoleksi määinnän tapainen, nopea päätys:

”Pä ... pä ... pä ... pä!”

”Voi!... Pässi!” pääsi silloin tyrmistyneiltä pojilta. Pässi ei malttanut syödä suutansakaan puhtaaksi heinistä, vaan lähti oitis jo ottamaan vauhtia. Pojat pakoon.

Muita kaikki oli jo liika myöhäistä. Siinä paikassa paukasi pässi Akua takapuoleen, niin että poika vain parkasi ja lensi mahallensa. Toiset yhtyivät huutoon. Pässi yltyi. Se paukaili heitä toista toisensa jälkeen ja kohta oli koko joukkomme kaadettu mahallensa nurmikolle ja ylpeä pässi vartioi heitä. Jos joku yritti nousta, sai hän oitis pässiltä uuden muksun ja niin ei auttanut muu kun olla ja itkeä apua.

* * *

Tietysti oli heidän tilansa nyt aivan toivoton. Pässi pysyi armottomana. Se aivan nautti kostosta, taivutteli niskaansa ylpeästi, kiepautteli saparoansa ja tarkasteli alta kulmaina mihin milloinkin saisi iskeä.

Mutta onneksi oli Akun äiti sillä välin tuskastunut poikaansa odottaessa. Hänellä oli kiireellisiä tehtäviä ja kun Akua ei kuulunut, alkoi hän itsekseen jo sadatella:

”No minnehän se pojan pahuus siitä juoksi!”

Ja turhaan hän odotti, turhaan hoikki ovelta ja katsoi akkunasta. Hän alkoi jo suuttua ja lupaili itsekseen:

”Kunhan sinä sikiö tulet, niin näytän minä sinulle, etkö sinä kestä kätkyen ääressä!”

Mutta Aku ei tullut. Vihdoin nukkui toki lapsi ja silloin ei auttanut muu kun lähteä Akua etsimään. Hän otti lähtiessään vitsan jo valmiiksi, etsi ja hoikki, mutta turhaan.

Nyt joutui hän tielle ja kuuli Muikulaisen hakamaasta kamalaa, häätäytyneiden lasten itkua. Pahaa aavistaen riensi hän paikalle, näki neljä kaatunutta sankariamme, joita voitokas pässi vartioi. Tietysti hän ensi työkseen vapautti pojat pinteestä ja vasta sitte antoi omalle Akullensa tarpeellisen kurituksen. Äänettöminä, pelokkaina, suu auki katselivat toverit sitä kuritusta hyvän matkan päässä. Liisa otti ojennettua poikaansa kau-luksesta kiini, lähti häntä työn ääreen taluttamaan ja puheli kuin ilkkuen ja kostosta nauttien:

”Vieläkö lähdet lentämään, vai joko viisastuit ja pysyt kätkyen ääres-sä!”

Sanattomina lähtivät toisetkin painamaan pois haasta. Vasta tielle päästyä käsittivät he noloutensa ja alkoivat sitä peitellä uudella rohkeu-della. Viku sadatteli uhkaavasti, onnettomuuttansa ajatellen:

”Työtävän pätti!”

Juko siitä sai rohkeutta. Hän löi patukalla Muikulaisen haan aita ja uhkasi julmasti pässiä, jota ei näkynytkään:

”Tuleppat nyt, tokko utkallat!... Tenkin elävä!”

V

Jukon ja Kepun äiti oli yleensä tottunut siihen että hänen poikansa eivät palanneet asialta aivan minuutillensa. Ei siis nytkään näiden viipyminen semmoisenansa häntä oudostuttanut. Tuskin olisi hän muistanutkaan koko poikia, jollei hänellä olisi nyt ollut hieman ikävä ja säälikin Jukoansa, joka oli nyt ensi päivää imemättä. Hän itse tietysti kaipasikin semmoista.

Siksipä hän nyt tulikin huomanneeksi poikiensa viipymisen, alkoi sitä oudostella ja kun ne eivät ikään palanneet, lähti hän niitä etsimään, löysi tieltä, juuri kun ne olivat pelastuneet pässien käsistä, rohkaistuneet ja aikoivat lähteä taas koiran penikkaa hakemaan. Hän riemastui, hyviteli ja mairitteli Jukoansa ja houkutteli heidät mukansa kotiin. Koiran penikka jäi siis tuomatta. Se löysi taas syntymäkotinsa ja nukahti siellä rauhallisena ja onnellisena emänsä suojiin. Sen sijaan seurasi Viku poikia niiden kotiin asti. Äiti oli lapsensa löydöstä niin hyvillänsä, että loppu matkalla kantoi Jukoansa, onnellisena hyvitellen:

”Äiti se kantaa kultaistansa ... että ei tarvitse kävellä äidin muru... Kantaahan äiti Jukoansa?” tiedusti hän vielä lopuksi leikkisänä. Juko ei vastannut, sillä sisussa oli hänellä jotain salattua. Onnellisena suute-li häntä silloin äiti likaiselle poskelle ja vastasi itse, äänensä säälittäväksi muuttaen:

”Kantaa se äiti!... Kantaa se äiti sirkkuistansa!”

”Et ta!” äännähti silloin jo Juko ja pyyhkäsi kämmenselällä suudelman jäljen poskestaan ja hänen luontonsa alkoi nousta epäluuloisena ainoaa todellista ystäväänsä, äitiänsä vastaan.

* * *

Oli toki jo päästy kotiin ja kotiuduttu. Äskeinen pässiseikkailu oli oi-keastaan hieman masentanut Jukonkin mieltä, ja kun isäkin sattui vielä

olemaan tuvassa, ei hän ehkä pitänyt aikaa juonitteluille sopivanakaan. Niinpä ryhtyikin hän muihin puuhiin. Ensin hän nahisi Kepun ja Vikun kanssa, jotain epäsovun tapaista kehitellen, mutta kun nekään eivät nyt isän läsnä ollessa olleet halukkaita mihinkään aivan julkiseen toimintaan, erosi hän niistä ja ryhtyi laittamaan tuvan nurkkaan puuhevosellensa tiikuista tallia. Sitä laittaessa oli unohtua koko tämä hänen elämänsä ensimmäinen suurkysymys. Kyykyllänsä asetteli hän tikkuja paikoilleensa ja hyräili ajatuksissaan miehiltä kuulemaansa laulua:

*”Jotpa minä utkolliten yttävän taitin
niin tuhannen tuhatta lahjoittaitin.”*

Tämä laulu teki kumminkin kääntein. Se käänsi taas äidin huomion pikkuruiseen. Äiti alkoi hemmoitella:

”Laulaako se Juko?... No voi sitä Juko-poikaa kun se laulaa jo ystävästä!”

Juko ei vastannut. Äiti alkoi kysellä:

”Eikös Juko huoli enää äitiä ystäväksensä?”

Ei vastausta. Juko pääsi jo epäluuloihinsa käsiksi. Äiti jatkoi leikkiänsä:

”Kuule Juko!... Etkö sinä huoli äitiä ystäväksesi?... Vaikka äiti imettääkin kultaistansa?”

Siitä se alkoi. Jukon mielessä välähti taas se ilkeä tervajuttu ja nyt hän huomasi myös, että hänellä oli nälkä, kun oli koko päivän ollut maidotta. Hän heitti jo äitiinsä epäilyttävän silmäyksen ja vetäsi nenäänsä.

”Ei huoli Juko... Juko ottaa jo itsellensä uskollisen ystävän!” jatkoi äiti muuttuneella, kuin kaipaavalla äänellä. Tietysti ei Juko edes käsittänytäkään sitä ystävä-asiaa ihan selvästi eikä jaksanut surunsa lomassa sitä ajatellakaan. Äiti koki taas jatkaa:

”Juko ottaakin Muikulaisen piika-Marin siksi uskolliseksi ystäväseen?... Ottaako Juko?”

Juko kaiveli nenäänsä ja oli ymmällä asiasta, sillä tämä toinen, ystäväasia, sotki maitoasiaa. Ajateltavaa kasautui liiaksi. Äiti jatkoi ja peräsi lopuksi:

”Ottaako Juko itsellensä jo morsiamen?”

Nyt käsitti Juko asian jo selvemmin, sillä morsian-sanan merkitys oli hänelle ymmärrettävämpi. Mutta nyt sekin häntä suututti. Myrtynyt mieli sai kohta vallan ja kun äiti vieläkin jatkoi ja kysyi ottaako hän piika-Marin morsiamekseen, pääsi hän puheen alkuun ja äännähti ynseänä, Vornasen aina kiroilevan isännän tapaan, kuin itseksensä äännähtäen:

”Tenkö täyteittä minä tättä tillä teen ... moltiamella!”

Turhaan koki leikittelevä äiti pääasiaa sotkiessaan selittää mitä hyötyä morsiamesta on. Se selittely herätti vain epäluuloa ja nosti miehenluontoa. Juko jaksoi näet nytkin toki, vaikkapa himmeästi, käsittää, että morsian-sana on miesten asioihin kuuluva ja se tieto antoi hänelle nyt ryhtiä ja tietoisuutta, joista hän ikäänkuin sai uutta juonitteluvoimaa. Nyt hän jo suuttui niin että viskasi puuhevosensa pois tallista ja äänsi sille hevosmiehen tavoin suuttuneena:

”Tenkin koni!”

Mutta silloin sai hän uuttakin tehtävää. Isä oli pistäytynyt ulos. Kepu ja Viku oli silloin ukkosen jyrisemistä leikkiessään ruvennut vierittämään isoa, paksua tupakkapölkkyä pitkin lattiaa, kuten jotain rullaa, niin että koko tupa jyrisi. Tietysti Juko yhtyi joukkoon ja alkoi vaatia, että hän saisi nyt yksin jyryyttää. Yhtä luonnollista on taas sekin, että toiset eivät suostuneet luovuttamaan hänelle oikeuksiansa hyvällä ja niin alkoi taistelu. Äidin silmiä vältellen koki Kepu vierittää pölkkyä Jukon kintuille. Tämä vältteli ja huusi ja pölkyn jyrinä sekaantui huutoon ja kiistaan kuin joku mahtava säestys. Melu kuului kauvas kartanolle. Isä ei jaksanut sitä kestää, ilmestyi ovelle ja huusi:

”Panetteko, pakanat, sen pölkyn paikoillensa, vai otanko minä patukan seinältä!”

Se auttoi. Yht’äkkiä syntyi hiljaisuus. Pojat hiiviksivät erillään, kun suojaa hakien, katsahtaa vilaisten joskus isään. Mutta vähitellen, kun tämä ei pannutkaan uhkaustansa toimeen, alkoivat pojatkin rohkaistua ja lyöttäytyä yhteen. Kepu ja Viku oli jo työntynyt pöydän taa ja selailivat vanhaa virsikirjaa, penkillä rinnatusten istuen. He näet olivat kerran sen lehtien väliin litistäneet russakoita, ikäänkuin kirjan merkiksi ja etsivät nyt niiden raatoja. Juko huomasi heidän puuhansa ja työnty yhteen joukkoon, oikeastaan heitä häiritsemään. Kepu koki kyynärpäällään tyrk-

kimällä torjua hänen tulonsa, mutta sitä itsepäisemmin pakkautui poika silloin joukkoon, vieläpä kokien tunkeutua aivan keskimäiseksi.

Niin alkoi äänetön nahina. Isä näet oli jäänyt tupaan, eikä kukaan halunnut häntä häiritä. Silmää vältellen pakkautui jokainen keskimäiseksi, samalla jo virsikirjastakin taistellen. Siinä nahistessa osuivat he vahingossa tyrkkäämään pöytää, niin että se horjahti ja pöydällä olevasta maitokupista läikähti maitoa. Isä, joka sytytti piippuansa huomasi sen, ja suututteli:

”Tuon pöydänkin ne nyt jo kaatavat, kakarat!”

Pojat tekeytyivät hiljaisiksi, viattomiksi ja olivat hartaasti lukevinansa. Mutta se ei enää auttanut. Isä tarttui heidän niskaansa, nosteli heidät kauluksesta pitäen kuin kissan pojat yksitellen pöydän takaa lattialle ja uhkasi:

”Koettakaahan vielä kerran mennä sinne pöydän taa kamuamaan, niin koetan minä ovatko harjakset päässä miten lujassa!”

Juko katsahti häneen synkkänä, alta kulmaina ja alkoi hiljakseen, loukatuin mielin nyyhkyttää, vihaista, uhkaavaa itkun tapaista, hilliten toki itseänsä niin ettei varsinainen itku päässyt puhkeamaan nyt sopimatolla ajalla.

* * *

Onneksi poistui toki isä joksikin aikaa tuvasta. Joko sai nyt tilaisuuden keventää ylen täyttää sisuansa. Viku oli ottanut hänen puuhevosensa ja oitis riensi hän sitä riistämään takaisin. Tietysti ei Vikukaan luovuttanut saalistansa aivan ensi käskystä ja niin alkoi nahina. Sitä kiihdytti vielä eräs luonnollinen seikka: Kepu, joka oli aina saanut olla sotajalalla itsepäistä veljeänsä vastaan, asettui tietysti Vikun puolelle, yllyttäen äidistä salaa, hiljaa:

”Elä anna, Viku...”

Se rohkaisi Vikua. Hän pakeni vuoroin, vuoroin taas puolustautui paikallansa. Joko suuttui ja selitti ärjäisemällä:

”Te on minun hevonen!”

”Viku! ... Elä anna!” kuiskasi taaskin Kepu, äitinsä korvia vältellen. Taistelu kiihtyi. Joko riisti väkivallalla omaansa ja Kepu koki äitiä silmällä pitäen kuiskuttaa puoliansa pitelevälle Vikulle:

”Elä anna, Viku!... Nyhtäise ennen häntä pois!”

Ja Viku koki seurata neuvoa, koettaen salakähmää nyhtää hevosen tappurahäntää pois. Nyt Juko itki, alussa hiljemmin, mutta kun se ei näytännyt tehoihtevan, lisäsi hän ääntä ja alkoi parkua. Äiti tuli hätään. Luonnollisesti asettui hän lempipoikaansa puolustamaan, löi kämmenellään Kepun päälakeen niin sanotun pääkakkaran ja soimasi:

”Mitä sinä yllytät siinä Vikua ottamaan lapsen hevosen!”

Kepu nyreytyi ja ryhtyi kissaa härnäämään. Äiti riisti Vikulta hevosen, antoi sen omallensa ja aikoi pyyhkiä sen nenän esiliinansa helmalla. Sitä ei Juko toki sallinut, riistäytyi äkeissään pois käsistä, vei hevosen sa tikkutalliin ja jurotteli pahalla päällä, mieli katkerana ja valmisteli jo uutta sisun purkausta.

Ja kohta muistikin hän taas tervan. Mieleen muistui näet imeminen. Nälkä alkoi vaivata. Hän yritteli jo itkua, mielenosotusta äitiä kohtaan. Äiti koetti sitä ehkäistä hellittelyillä. Hän älysi jo että lapsella on nälkä ja hälventääkseen sen epäluulotkin tarjoili hän aluksi, petosta salatakseen, taas rintaansa, äidin viattomalla kavaluudella ihmetellen:

”No mikä sille nyt äidin kullalle tuli kun se ei huoli enää äitiltä mitään!”

Hän suli aivan hellyydeksi ja yritti silittää Jukon päätä ja surkutteli:

”Voi, voi sitä äidin kultaa ... sitä äidin pikku pulua, kun se ei enää äidistä huoli!”

Mutta moinen viekkaus jo oli Jukosta liikaa. Loukkautuneena, katkerana ja vihaisena tempautui hän pois äidin silittelyistä ja äännähti ynsästi, miltei halveksivasti, kuin itseksensä:

”Vielä tiinä tilittää!”

”Eikö se äiti saa enää silittääkään!” koki äiti vielä rakentaa sovintoa. Mutta se oli myöhäistä. Jukon mieli oli täysi ja hän alkoi entistä katkeramman juonittelun. Äiti riensi tekemään hänelle voileivän, toi sen ja tarjoili surkutellen:

”Nälkähän sillä on lapsella ... nälkä on pienellä, nälkä.”

Herttaisesti tarjosi hän nyt voileipää aivan käteen ja rauhotteli:

”Jukopa syö nyt voileivän... Ja sitte lapsi kasvaa isoksi ja saa hevosen ... ja uskollisen ystävän ja... No Juko-rukka!... Syö voileipä, kun äiti antaa

omallensa!” käänsi hän hyvittelynsä asiaan.

Mutta ei. Vihastunut poika vain nykäsi hartioitansa ja ähähti:

”Enkä työ!”

”Syö nyt äidin lintu!” sulii äiti yhä hellemmäksi ja tarjosi taas. Poika nykäytti olkapäitään aivan kiukkuisesti ja äsähti:

”Työ itte!”

Ja turhia olivat kaikki houkutukset. Juko ei jaksanut niellä häntä kohdannutta loukkausta ja alkoi jo itkeä jollotella. Siinä itkun seassa nousi taas terva-asia kurkkuun ja hän sopersi, vihjatakseen että hän sen asian tietää, voileivästäkin kuin itseksensä, hiljaa ja ylseästi:

”Tervaleipää vielä työttäiti!”

Äiti arvasi nyt, että Jukolle oli kerrottu asia, paljastettu petos. Hän koki sotkea:

”Tervaleipäkö!... Mitä se Juko nyt puhuu! Hyi!... Kuka nyt tervaisi lapsen ruuat!”

Kaikki turhaa. Jukon mieli oli myrtynyt sillä hän oli nyt asian perillä ja kaikki koristelut pahensivat vain sitä asiaa. Hän itki nyt, seinään päin seisten onnettomana, mutta itsepäisenä. Äiti oli neuvoton. Ei mikään rauhoitus enää auttanut. Vihdoin tuli isä tuvassa käymään ja tuskastuneena koko poikaan sanoi jo äidille:

”Anna sen vekarän huutaa ja pane itse vesi kiehumaan, että saa sen sian kaltata!”

Ja äiti ottikin sen neuvon huomioon, menipä vielä pitemmällekin. Kun itku ei ruvennut taukoomaan, alkoi hän mairitellen kehoitella:

”Itkepäs nyt äidin kulta oikein kovasti!... Itke nyt kultasirkku, niin että äitikin kuulee!”

Se oli odottamaton käänne ja sotki Jukon koko suunnitelman ja menettelyn. Hieman tyhmistyneenä katsahti hän jo äitiinsä ja aivan itsestään alkoi itku helpota. Sen huomattuansa jatkoi äiti aivan rukoilemalla:

”Itke nyt äidille, herran terttu!... Itkethän Juko?... Ju-uko!”

Ja niin hän jatkoi. Poika oli kohta ymmällä. Vihaisena hieroksi hän silmiänsä ja ikään kuin alkoi häpeillä tappiotansa. Äiti jatkoi pyyntöänsä. Poika ei vastaa. Nyt äiti sanoi jo hartaasti, lupailen:

”Äiti ostaa sitte lapsellensa palkaksi mesileipää, kun Juko nyt oikein itkee... No, Juko!”

”Enkä itke!” äänsi Juko itseksensä, tuskin kuultavasti. Ja kun äiti yhä vain jatkoi hellää pyyntöänsä, koki hän hillitä itkunsa aivan tyyten, otti sylin täyteen tyynyn penkiltä ja mutisi sitä sänkyyn kantaessaan kuin itsekseen ynseästi, Vornasen renki Pekan puhetapaan, tosin itkun jätteet kurkussa muristen:

”Tättä pitäiti niille vielä itkeä ja palkua ... kuin palemmillekin!”

* * *

Oikeastaan hän kantoi tyynyn sänkyyn aikoen nousta sinne virumaan. Mutta sillä välin oli Kepu hautonut äskeisen äidin antaman pääkakkaran johdosta kosta. Hän olikin keksinyt keinon: Hän oli näet huomannut miten tervajuttu suututti Jukoa, oli älynnyt asian ja neuvoi nyt Vikua hiljaa, kavalasti:

”Viku!... Sano, Viku, Jukolle että hän on tervan syöjä... Tahi kuule... Sano, jotta hän on tervahuuli... Sen huulet kun ovat tervassa!”

Ja Viku tietysti täytti käskyn, sillä olihan hänelläkin nyt hevosjutun johdosta pientä vihan aihetta Jukoa kohtaan. Sopivan ajan tullen, kun äidin korva vältti, sanoi hän tälle:

”Telvahuuli!”

Oitis älysi Juko asian ja haukkui vastaan:

”Entät mikät tinä itte olet!”

Ja hän muisti nyt että Vikun kieli – kuten hänen omansakaan – ei kääntynyt vielä r-ääntä lausumaan. Siihen Vikun sorakielisyyteen hän nyt iski, lisäten halveksivasti, mieli synkkänä:

”Tolakieli!... Et otaa ällääkään tanoa!”

Viku masentui. Äiti kuuli jutun. Tietysti se huvitti häntäkin ja hän ei voinut olla siihen puuttumatta. Miltei iloisin mielin leikkitteli hän, samalla Jukoa hyvitellessä:

”Eikö se Viku osaa ärrää sanoa?”

Juko katsahti häneen ääneti. Äiti jatkoi:

”Mutta äidin Juko se ei ole sorakieli!... Se poika se osaa ärrän sanoa... Sanopas nyt Juko ärrä!...”

Ei vastausta. Jukon mielen oli Vikun häjy loukkaus myrkyttänyt lopullisesti. Hän kömpi sänkyyn, heittäytyi sinne selällensä ja murjotti. Äiti pyysi vielä:

”Sano nyt, Juko kulta: ärrä!... Tahi sano vaikka: ruis!”

Ei sanonut poika. Hän vaikenä kuin muuri, mutta toivoi toki, että äiti jatkaisi pyyntöänsä. Mutta sekin toivo petti, sillä äidin täytyi lähteä viemään siankaltausvettä isälle. Pienen mieli musteni. Kaikki näytti nousevan häntä vastaan, yrittiä hän mitä hyvänsä. Kun äiti palasi, eikä vieläkään uudistanut pyyntöänsä, ei hän voinut enää olla purkamatta sitä vastaan sisuansa: Sängyssä selällään viruen, uhkasi hän ikäänkuin olisi muka itsekseen puhunut:

”Enkä tano ällää!”

”No voi, voi sitä Juko parkaa, kuin se ei sano äidille enää ärrääkään ... ei yhtä ärrääkään se enää äidille sano!” käänsi äiti asiaa leikiksi. Mutta pyyntöänsä hän ei sittekään osunut nyt uudistamaan. Hetkisen sitä turhaan odoteltuansa koetti Juko silloin ärsyttää äitiänsä toistamaan saman pyynnön. Siinä mielessä hän entistä jyrkemmin ja vihaisemmin mielin uhkasi:

”En uhallakaan tano ällää!”

Vieläkään ei äiti joutanut uudistamaan pyyntöänsä. Uudestaan koetti Juko uhalla:

”Enkä työ voileipää, vaikka kuinka tiinä hikoilet!”

Nyt olisikin äiti taas alkanut rukoilunsa, mutta ei joutunut, sillä isä huusi häntä avuksensa ja niin raukesi sekin Jukon ärsyttämissuunnitelma turhaan. Ei ihme että ympäristön kehittämä voimakas, kansallinen eripuraisuuden ja oikeuksiensa puolustamisen henki täytti nyt koko hänen sielunsa. Hän suuttui umpimähkään koko maailmalle ja hänen miehenluontonsa nousi sitä vastaan. On suorastaan ihme, että vaikka hän kasvoikin näin riitaisessa ja kapinallisessa hengessä, hänestä sittekin kuten hänen toisistakin kasvikumppaneistansa – tuli myöhemmällä iällänsä innokas osuustoiminnan mies ja valitaan kohdakkoin Kirvun kunnallislautakunnan esimieheksi.

* * *

Mutta palaamme lopettamaamme kertomukseemme.

Nyt makasi hän sängyssä selällänsä nälkäisenä, yksin jätettynä, kasvot likaisina. Kepu ja Vikukin oli poissa. Miten katkera oli hänen mielen-
sä, miten täysi hänen sydämensä. Ei auttanut muu kuin turvautua lasten
ainaiseen, ainoaan keinoon: itkuun. Hän alkoi nyt itkeä, alussa väyvätel-
len, kuin laiskasti. Kohta koveni toki ääni, koveni sitä mukaa kuin mieli
yhä enemmän myrtyi. Nyt hän jo veteli pitkään, jurisemalla, mutta vasta
puoli-itkien:

”Yyyyy ... y-yyyy ... yyyyy!”

Välillä hän potkaista sätkäytti lyhyitä jalkojansa. Mieli vain musteni.
Nyt hän jo itki aivan öllöttämällä, joskus ulisemalla. Äiti oli ulkona. Ei
kukaan siis kääntänyt häneen huomiota. Se lisäsi suuttumusta. Hän oli
harmista haleta ja alkoi huutaa parkumalla.

Silloin sattui tulemaan Kärnän-Maija tuomaan Nallea. Hän tuli oitis
Jukoa lohduttamaan. Hyvitellen alkoi hän puhella:

”Itkeekö se Juko?... Voi, voi sitä Jukoa ... sitä Juko Pynnistä, kun se
osaa hyvästi itkeä!... Voi sitä Jukoa, miten se kauniisti itkeä osaa!”

Juko ei vastannut. Kärnän Maija aikoi kohennella hänen pää-alaistan-
sa mutta se huomio vain suututti Jukoa... Nyt Maija jo tiedusteli:

”Mitä se tämä Juko herra nyt itkee?... Hammastako se pakottaa Ju-
kolta?... Ju-ko!”

Juko sydäntyi. Maija sattui nyt lisäämään varomattomasti:

”Vai tervasivatko ne lapselta sen imettävän?... Tervasivatko ne lapsel-
ta herkut?”

Silloin oli Jukon mitta täysi. Selällään viruen potkaista sätkäytti hän
lyhyitä sääriänsä vihaisesti ja äsähti Maijalle itkun seasta:

”Taatanakot te tinua liikuttaa!”